

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди

С.К. Стефанюк
Р.М. Голянчук

**ХРИСТИЯНСЬКА ПЕДАГОГІКА:
ПЛЕКАННЯ КРАЩИХ ЛЮДСЬКИХ ЧЕСНОТ**

Навчально-методичний посібник

Харків
«Кроссроуд»
2010

ББК 74.6я73
С79

Рецензенти:

Євтух М.Б. – академік АПНУ, доктор педагогічних наук, академік-секретар АПН України;

Маслов М.П. – професор кафедри історичних дисциплін ХННУ ім. Г.С. Сковороди;

Олійник В.Г. – кандидат філософських наук, доцент кафедри культурології ХНПУ ім. Г.С. Сковороди.

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного університету імені Г.С. Сковороди.

Протокол № 2 від 25.02.2010 р.

Стефанюк С.К., Голянчук Р.М.

С79 Християнська педагогіка: плекання кращих людських чеснот. Вип. 2 / За заг. ред. С. К. Стефанюк. – Х.: Кроссроуд, 2010. – 68 с.

ISBN 978-966-8759-73-4

У цьому посібнику містяться історико-філософські, етико-естетичні, практичні матеріали, що орієнтують учителя, студента, батьків на активізацію духовної діяльності з питань дієвого використання української християнської педагогіки як умови самокорекції моральної свідомості молоді людини.

Посібник адресується вчителям, студентам, батькам, просвітянам, викладачам християнської педагогіки, соціальної педагогіки, керівникам недільних шкіл, слухачам післядипломної освіти у зрізах реалізації питань можливостей релігійної культури та освіти.

ББК 74.6я73

ISBN 978-966-8759-73-4

© професор Стефанюк С.К., 2010

© пастор Голянчук Р.М., 2010

© ТОВ «Кроссроуд», 2010

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
РОЗДІЛ I. АКТУАЛЬНІСТЬ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ ДИСЦИПЛІНИ „ХРИСТІЯНСЬКА ПЕДАГОГІКА”, ЇЇ СПЕЦИФІКА, ЗАВДАННЯ	5
ТЕМА 1. Історико-теоретичні підходи до використання духовно-релігійних традицій в освіті.....	7
ТЕМА 2. Морально-етичне самовиховання як суспільно-національна вимога орієнтації на духовний ідеал.....	10
ТЕМА 3. Деякі питання виховної проблематики у зрізах розуміння соціальної педагогіки	13
РОЗДІЛ II. БЛАГО – ЯК ВИЩА ЯКІСТЬ ДОБРА.....	21
Методи та прийоми протидії соціальним спокусам та активізації психічного здоров'я	27
Розділ III. БАТЬКІВСЬКИЙ ДУХОВНИЙ ВСЕОБУЧ	41
ВИСНОВОК	65
ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ОПРАЦЮВАННЯ	66

ПЕРЕДМОВА

«Християнська педагогіка» – дисципліна, що відображає зміст духовного, узагальнюючого, корекційно-виховного досвіду гуманно-релігійної, історично-суспільної спадщини, практично презентує чесноти людини, отримані на зразках Божественного ідеалу, що засвідчені волею Божою в усіх її можливих життєвих вимірах через вищі духовні цінності у **зрізах повсякденної** християнської культури та благої парадигми **світотворення** Вседержителя (“Все Ти створив, і з волі Твоєї існує та створене все!” Об.4:11), а саме:

- **життєстверджуючий промисел даруючого** чашу Блага є надміру духовним питтям невидимого Творця;
- **дарча чаша Блага** – сила, яку можна відчутти через молитву, це творіння світу, яким неможливо не захоплюватися;
- **світотворення Вседержителя** є даром **спасіння від людського падіння через всесильне світло любові й правдиве слово** Всемогутнього і Всюдисущого (усе в Його силі, але чинить лише все найсправедливіше);
- **світло любові** Вседержителя є **милосердним супроводом підтримки й прощення в житті падаючого** (за виявом чистої думки й доброї справи) у мірі доступності кожному **мудрої таїни світла й спасіння** (Він створив світ лише через слово, але від Його ока неможливо сховатися, а благою таїною можна облагороджуватися);
- **правдиве слово направляючої** Вседержителем **твердині насичене сенсом добра** та благим життєтворчим супроводом до шляху рівного (з **безконечно падаючим багатством Духа**), що **благословляється** Довготерпеливцем та Всеблагим (терпляче очікує на покаяння, Його воля – лише Добро, Любов і Благо, Сенс життя).

РОЗДІЛ I

АКТУАЛЬНІСТЬ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ ДИСЦИПЛІНИ „ХРИСТІЯНСЬКА ПЕДАГОГІКА”, ЇЇ СПЕЦИФІКА, ЗАВДАННЯ

До дієвого змісту християнської педагогіки відносяться державно-релігійні свята: Різдво, Великдень, Трійця – та підготовка до них, виховні традиції яких мають такі основні спрямування: демонстрація застережень людині щодо можливих відхилень у гуманних орієнтирах; дидактичні вказівки на небажані негативні наслідки щодо невміння запобігти злу; розвиток відповідальної уваги до всього того, що відбувається навколо; стимулювання здатності прикладати зусилля до посильного внеску в суспільний порядок, наслідування Божим Заповідям.

«Християнська педагогіка» – це *орієнтир* на спасіння душі людини через розуміння самовизначального заперечення зла та практичну конкретизацію гуманних чеснот (у сферах дослідження морального вчення Ісуса Христа й апостолів, святих отців, церковної культури); вона відображає практичну реалізацію кращих якостей людини, що отримані на сприйнятті зразків Божественного ідеалу, застосовані з волі Творця у вимірах упорядкованого світобачення, всеблагого життєстверджуючого духовного начала, є протидією морального падіння, милосердного Божого супроводу до щастя у направляючій гуманній твердині всеперемагаючого поступу.

Завданням освітрянсько-пізнавальної діяльності християнської педагогіки є практична реалізація вищих чеснот людини, отриманих на сприйнятті зразків Божественного ідеалу.

Реалізація завдань та змісту християнської педагогіки полягає в конкретизації сутності християнських цінностей, ідеалів, зразків у правдиво-правовому практичному полі розкриття значень християнських орієнтирів і в історії людства, і в житті конкретної людини; а також осмисленні засобів регулювання людського співжиття з високою самооцінковою силою протидії злу та бажання спасіння своєї душі.

Осмислення християнських етичних ідеалів, зразків, цінностей орієнтує на вільний вибір тих чи інших морально-духовних цінностей, а також свідомого сприйняття їх на совість, згідно з особистісною свободою. В основі засобів християнських орієнтирів є моральне сприйняття символів Віри, Надії, Любові на рівні думки, слова, вчинку.

Способи християнської педагогіки (традиції, що реалізують вчення Христа) *привертають увагу до єдності думки, слова, вчинку людини; корегують потреби та інтереси* індивідів, щоб вони не переросли у зловживання (що може спричинити до зла), *стимулюють до засвоєння християнсько-традиційних, усвідомлених ціннісних основ, що базовані як на вченні Ісуса Христа, так і на проповідуваннях апостолів, які віддзеркалюють його вчення про сутність розрізнення гріха та безгріховності, розвивають у людини якості творця культурних, духовно-матеріальних, етично-моральних цінностей.*

До дієвого змісту християнської педагогіки відносяться державно-релігійні свята: Різдво, Великдень, Трійця – та підготовка до них, виховні традиції яких мають такі основні спрямування: демонстрація застережень людині щодо можливих відхилень у гуманних орієнтирах; дидактичні вказівки на небажані негативні наслідки щодо невміння запобігти злу; розвиток відповідальної уваги до всього того, що відбувається навколо; стимулювання здатності прикладати зусилля до посильного внеску в суспільний порядок, наслідування Божим Заповітам.

ТЕМА 1

Історико-теоретичні підходи до використання духовно-релігійних традицій в освіті

Матеріал, що розкриває тему на рівні наукових підходів:

Нині на рівні відтворення культурно-суспільного прогресу релігійно-духовна компетентність є основою кожної людини, зокрема педагога.

Зростання суспільної ваги духовно-релігійних компонентів культури, які виступають осереддям освітньо-виховних програм та соціальної адаптації, є етико-культурний підхід, що здатний кардинально впливати на суспільні відносини та продукувати соціокультурну компетентність індивіда і, звичайно, педагога. Формування компетентних засад якісно нового культурологічного типу сучасного індивіда, його потреб, інтересів, життєвих орієнтацій, результатів творчої діяльності визначатиме життєве соціально-особистісне майбуття всього суспільства.

Сучасна модель духовно-суб'єктних педагогічних взаємин має об'єднувати корекційні функції і виховання, і навчання, і саморозвитку. Адже даний освітній напрям вимагає формувати у підростаючого покоління як здатність до добродійно-відповідального самовираження, так і протидію соціальним, психічним, моральним, фізичним девіаціям. Залучення підростаючих поколінь до культури християнської педагогіки визначатиме практичну дієвість цілого ряду основних виховних напрямів, зокрема: навчання уважливості до навколишнього світу, поважливості у реалізації заповідей Божих, зміцненню та цінуванню шлюбно-сімейних цінностей, аналізу вчинків та удосконалення своїх

можливостей, формування основ духовного корекційного начала. Серед ключових дидактичних орієнтирів християнської педагогіки, що сприятимуть появі обов'язку перед собою, можна виділити такі: самокорегування (здатність не загубити свою душу), віднайдення життєвого сенсу (протидіяння злу), самоосмислення (простування дорогою Божих заповідей), пошуки шляхів до розмови з Богом (бажання жити в якості Творця, уміння самообмежитись, відмовити собі, **уміння безкорисливо служити правді, уміння турбуватися про природу, земні надра, про «братів менших»**).

Аналізуючи історико-теоретичні підходи до змісту поняття «дидактичні орієнтири християнської педагогіки», варто мати на увазі, що практичним змістом дидактичних орієнтирів християнської педагогіки є здатність:

- самоскорегуватися: оберігати свою душу;
- віднайти життєвий сенс: жити за свободою вибору;
- самоосмислитися: дотримуватися Божих заповідей;
- облагородитись: виокремити шляхи до вселюбові через молитву-розмову з Богом.

Вселюбов може виокремитись тоді, коли сформоване благородство душі. Серед ключових орієнтирів людинолюбства вчені виділяють такі: осмислене спілкування з Богом, безкомпромісність у відносинах, послідовність почуттів до Творця. Питання непослідовності любові висвітлені через зміст заповіді Адама з Богом (Бут. 3-8).

Чим більше виявлено любові до Бога та ближнього, тим менше можливостей попасти у залежність до лукавого, – зазначав Мономах.

Мистецтво формування християнських якостей залежить від способу життя. В основі чого реалізується увага до самооцінки: самокорегуватися через доброзичливість, духовно самовизначитись через молитву, проявити відповідальність через підготовку до сповіді.

Покаяння, милостивість, вдячливість, процес підготовки до сповіді – це християнський потенціал, що був започаткований ще у період Київської Русі та успадкований козацтвом (див. С. Стефанюк. Правові основи козацької педагогіки).

В усі часи на Україні до основ християнського способу життя належала совіслива реалізація Заповідей Божих.

Реалізація заповідей Божих навчає переходу від етичної риторики (фарисейства) до практичного розуміння та презентації основ духовності, що визріває як фактор складного психічного утворення.

Духовність – провідна характеристика людини. Поняття «духовність» тлумачиться як «специфічна людська риса, яка виявляється у багатстві духовного світу особи, її ерудиції, розвинутих інтелектуальних і емоційних запитах, моральності» [Педагогічний словник / За загальною редакцією М. Ярмаченка, 2001. – С. 166.]. За іншим визначенням термін «духовність» – це поняття, що узагальнено відображає цінності (сенси) і відповідний їм досвід, протилежний емпіричному («матеріальному», «природному») існуванню людини, або, принаймні, що відрізняється від нього. Духовність виявляється у спрямуванні людини до вищих цінностей, до ідеалу, в усвідомленій самопрезентації людини на досконалість; тобто одухотворення полягає у самосвідомому засвоєнні вищих цінностей, в наближенні до ідеалу» [Педагогический энциклопедический словарь. – М., 2003. – С. 81.].

Дидактичні орієнтири християнської педагогіки спрямовують людину до вищих духовних цінностей, наділяють відповідальністю, навчають жити за Законами Божими. Відсутність у свідомості орієнтирів на заповіді Божі породжує невизначеність моральних орієнтирів, бездуховність.

ТЕМА 2

Морально-етичне самовиховання як суспільно-національна вимога орієнтації на духовний ідеал

Самовиховання є основною суспільною вимогою у справі формування підростаючої особистості. Самовиховання не можливе без емоційно-самооцінкового самовираження. Самооцінці передує таке: осмислення власної гідності, формування скромності, переборення егоїстичності. Психолого-педагогічна козацька наука засобами сімейної педагогіки прищеплювала дітям навички оцінкового самоаналізу, сти-мулювала до пошуку шляхів самовдосконалення.

Традиції, релігійна діяльність завжди допомагають кожному орієнтуватися на самооцінку, самодисципліну, самоконтроль, самокритику. Усвідомлене самовиховання можна прослідкувати під час використання таких сімейно-громадських традицій дозвілєвої діяльності, як зустрічі в колі родини на Святий вечір, побажання щастя ближньому на Різдво. Прикладами усвідомленого самовиховання можна презентувати наявність у сім'ї самодисципліни, самоконтролю та самокритики. Прийомами, що розвивають названі риси поведінки, можна виокремити здатність спільної підготовки до молитви, а також використання нагоди самостійно звернутися до Бога перед початком дня, сніданку, навчання. Самовиховання засобами сімейних та релігійних свят визначається через розвиток у молодих людей волі, інтелекту, моральних якостей, фізичного самовдосконалення, корекції психічних процесів (відчуття, уява, пам'ять).

Самовиховання – це тривалий процес, який вимагає від батьків значних зусиль. Батьки, як і родина, таким чином

сприяють появі самооцінки, підвищенню самоусвідомлення дитини: орієнтують на вибір конкретного ідеалу, розвивають навички самостійного планування (Святий вечір, Різдво, Великдень) через диференційно-виховний підхід до кожного окремого віку.

Реалізація принципу християнського світобачення у міжіндивідуальному, міжгруповому, міжкультурному (МММ) спілкуванні та творчій діяльності (на таких християнських святах, як Різдво, Трійця, Великдень) сприяє самоосмисленню власної гідності. Для прикладу маємо такі християнські цінності: милосердя, терпимість, емоційне спілкування, що корегуються у названих святах (див. С. Стефанюк, В. Гаркавець. Морально-правові основи національної педагогіки. – Х., 2009.).

Людяний підхід у християнських святах – це найголовніший компонент духовного удосконалення людини, який характеризує націю на демократичному рівні її розвитку, що регулює МММ стосунки на сукупності гуманних принципів, вимог, норм та правил співжиття.

В основі правил співжиття у виховній народній системі були християнські норми, які визначали обов'язки людини перед собою по відношенню до оточуючого світу, давали зразки, які не лише орієнтували на гідну поведінку особистості, але й спонукали до можливості оцінювати й регулювати її. Християнські норми закріплювалися в такому виховному контексті, як справи милосердя, що розшифровувало не лише упізнавання й розуміння певних ціннісних якостей особистості, але й практичну реалізацію їх (совість, гідність, терпимість, справедливість, обов'язок, добродійність, честь тощо).

Одним із вагомих виховних складових принципів християнського світобачення є правила милосердя; риси поведінки милосердної людини зобов'язували її до ви-

конання нею свого людського обов'язку – усвідомлення своїх та чужих прав у складних стосунках між людьми. Обов'язок вимагав від кожного індивіда, незалежно від його віку та статі, дорожити ім'ям своїх батьків, гідністю своєї сім'ї, своїми громадянськими почуттями, переживаннями.

Важливим механізмом корекції почуттів людини була християнська норма, котра виділяла, як взірець, поведінку свідому й морально-відповідальну. Відповідальність передбачалася не лише за свою поведінку, а й за честь роду, сім'ї, своїх помислів і дій (див. С. Стефанюк. Правові основи козацької педагогіки. – Х., 2008.).

Реалізація принципу християнського світобачення у міжіндивідуальному, міжгруповому, міжкультурному (МММ) спілкуванні та добродійній діяльності базувалась на здатності каятись, прощати, бажати добра та щастя іншому, що нині є на рівні фантастики.

Аналізуючи психолого-педагогічні підходи до змісту поняття «диференційно-виховний підхід, що реалізовується поза церковним дійством», необхідно визначити такі ключові напрями:

- духовний ступінь розвитку відповідальності перед Богом та ближнім;
- високий ступінь традицій ушлявлення свого Творця через учинки;
- гідний буттєвий ступінь ушлявлення Любові до життя;
- дидактичний ступінь ушлявлення Божого в людині.

ТЕМА 3

Деякі питання виховної проблематики у зрізах розуміння соціальної педагогіки

Важливим завданням соціального педагога в практично-професійному аспекті є координація, об'єднання всіх державних та суспільно-духовних структур, зусиль усього соціального оточення, його інститутів виховання, національних програм, ресурсів та служб, які сприяють задоволенню соціально-етичних, естетично-освітніх та духовно-оздоровчих потреб різних категорій дітей, молоді, людей похилого віку одночасно; це діяльність педагога як посередника в усіх питаннях соціального патронажу і соціальної допомоги, а також видах соціальної роботи.

На особливу увагу заслуговує робота з питань системи виховання дітей та підлітків; зокрема, засобами християнської педагогіки, а саме:

- уміти влаштовувати соціально-виховний процес у різних соціокультурних умовах;
- створювати умови для проектування духовної соціально-культурної діяльності;
- володіти вміннями реалізації оцінювання і корекції процесу соціалізації;
- реалізовувати знання з питань вияву духовно-емоційної наснаги, емоційно-самовиражальної творчості;
- створювати виховуючий простір для самоорганізації сімейно-духовної самовіддачі за місцем проживання;
- прогнозувати свою роботу у зрізах релігійно-соціокультурної діяльності;
- уміти скоординувати свою діяльність із релігійними інститутами та соціально-духовними організаціями;

-
- в питаннях корекції девіантної поведінки залучати культурологічні та релігійні організації;
 - в реалізації програм соціальної корекції використовувати соціокультурні функції релігійної культури;
 - в реабілітаційній діяльності застосовувати знання релігії як філософсько-етичної течії, спираючись при цьому на соціальну норму (чинниками якої є релігійний ідеал, релігійна норма, релігійні цінності);
 - у соціокультурній прогностичній діяльності пропонувати засоби релігійної традиції, релігійного мистецтва;
 - реалізуючи завдання орієнтації підростаючого покоління на соціальні норми, користуватися знаннями релігійних цінностей у зрізах поняття «Релігія та право»;
 - реалізовувати соціально-адаптаційну діяльність серед дітей та підлітків з опорою на знання про Христове вчення;
 - володіти методикою педагогічної роботи з питань профілактики наркоманії, алкоголізму, токсикоманії, проституції;
 - володіти технологією поточного запобігаючого контролю з питань фізичної, психічної, соціальної девіації;
 - володіти технологією реалізації концепцій людинолюбства як основи корекційної педагогіки;
 - реалізовувати завдання етичного виховання засобами «Християнської етики» із сім'єю та школою, уміти інтегрувати в єдину систему різні соціальні інститути, зокрема релігійні;
 - бути готовим до створення соціально-духовних осередків для допомоги дітям, підліткам та молоді;
 - створювати програми для захисту сім'ї та удосконалення сімейної культури засобами релігійної культури;
 - залучати батьків до релігійних програм з питань виховання дитини в сім'ї, готовності батьків до народження дитини, конкретизації знань про функції сім'ї.

Розглянемо деякі засоби залучення дитини до релігійної культури та способи їх використання для самокорекції, самоуправління.

Обрядова християнська культура є формою залучення дитини до релігійної дійсності у сім'ї, освітянському процесі, самовизначенні, самовихованні. Релігійний обрядовий контекст своєю дієвою культурою добродійної самопрезентації спрямовує людину на активну життєву позицію, що переповнює її змістовну самовизначеність, знімає напруженість, стимулює здатність «рівняти дорогу Тому, Хто їде на хмарах». Засобами обрядово-релігійного контексту індивід отримує інформацію, що керована волею Божою й навчає обов'язку бути людиною. Обрядові дієства! В самих словах цього терміну міститься часточка смислу, що вказує на порядок, гармонію, рух та дію. Обрядова дія (як рух і діалог) є реалізацією обрядової традиції, наприклад, складання різдвяного привітання. Обрядова християнська культура стимулює здатність на самоустановку у створенні безпеки своїх життєвих інтересів та моральної безпеки ближнього.

Обрядові дієства в циклі обрядовості свят річного релігійного циклу – це також гармонійність та ритм, адже власне слово “обряд” означає “ряд”, “порядок”.

Звичай, традиція допомагають людині осмислити порядок та циклічність цього порядку у житті, побуті. У даному випадку під звичаєм розуміється не складова обрядовості, яка у своїй основі має досить багато засобів самовдосконалення особистості (підготовка до виконання духовної пісні, складання духовної пісні, підготовка вступного слова до пісні), а усталений спосіб поведінки.

Обрядова культура, традиції релігійних свят завжди оздоблені такими креативним засобами: словом, словом-

риторикою, творчим дійством – саме у цьому виховний зміст державно-релігійних нинішніх свят.

Творче дійство застосовується під час виконання різдвяних пісень, щедрівок, вітань. Воно залучає індивіда до культури мовлення, а культура мовлення, як відомо, презентує власне людину – її духовні, розумові та культурні навички. Вуха маляти треба з дитинства тренувати на розрізнення як звука, тону, так і слова. Цьому сприяють різні пісні для різного періоду: колисанки, забавлянки, які дають розуміння схованого всередині значення. Діти, які зросли на образному духовному слові, духовній пісні, вміють розрізняти сарказм і щирість, розуміти різницю між доброзичливим схилянням і лестощами, відрізнати скромність від смирення, усмішку від насмішки, бундючність від гордості. Названі уміння – умова запобігання сварці, конфліктові, песимізму, агресії, відчуженню від себе. Сказане є умовою усвідомленого ставлення до своїх слів, своїх можливостей, здатності самоустановки на безпеку своїх життєвих інтересів та ближнього.

Щоб жити в гармонії зі світом і з самим собою, людина повинна навчитися в певному тоні висловлювати певну думку. Назване визначається як умова гармонії в собі та гармонійних стосунків з іншими. Інколи вона (людина) повинна говорити гучним голосом; треба знати час, коли необхідний м'який та толерантний тон. Для кожного слова необхідна певна нота, а для кожної промови – певна висота тону і, звичайно, інтервал між словами (інтервал – це проміжок, відстань). Отже, культура мовлення, як і саме життя, – це ритм. Голос може вказати на характер людини. Гординю, самозалюбовання, агресивність треба переборювати ранковою молитвою. Голос слугує вираженням духу людського. Голос не тільки можна чути – він, як вібрація, залишає

відбитки на всіх планах. Учені, які спостерігають за голосом і проводять експерименти зі звуком, роблячи відбитки звуку на платівках, кажуть, що відбиток голосу має набагато більший ефект, аніж будь-який інший звук. Голос – це краса людини; це – вираження мудрості та духовності людини. Тембр мовлення однієї людини може викликати прекрасні почуття; другої – заспокоїти або навіть зцілити; голос третьої – надихнути або навіть піднести. Дуже важливо, щоб кожен знав, що гармонійним голосом можуть бути наділені ті, хто часто у молитві з Богом. Відповідно до рівня духовності людини, розрізняють різні якості голосу: збадьорливі, оп’яняючі, заспокійливі, дратівливі, страхаючі. Голос може бути окрасою людини, коли він є у гармонії з думкою; а думка гармоніює з голосом, коли людина є молитвенна та щира. Важливим засобом корекції голосу є пісня; вона має здатність нищити агресію, чим визначає безпеку інтересів ближнього.

Завдячуючи психолого-педагогічним підходам до тлумачення змісту поняття «формування здатності самоустановки на безпеку своїх життєвих інтересів та ближнього засобами реалізації релігійно-державних свят», необхідно визначити такі ключові напрями:

- повсякчасне здійснення особистого та громадського контролю щодо протидії винагороди за добродіє;
- творення робочих (життєвих) ситуацій щодо навчання бути людинолюбцем (Христос полюбив кожную людину і за це пішов на муки хреста);
- забезпечення духовно-етичного вибору інформаційно-практичного шляху (путі) підростаючим поколінням щодо необхідності та бажання робити добро іншому, сіяти слово Боже (не тільки інформаційне донесення про християнські чесноти, а й їх практичний вияв у повсякденному житті);

- стимулювання життєздатності кожного до самоаналізу, самооцінки та добродійного самовияву через молитву покаяння, взаємовибачення, а за необхідності – до розмови (консультації) зі священником.

- повсякчасне дотримання етичних узамин.

Сучасна людина, хоча і враховує часткову орієнтацію на **життєздатність (небайдужість)**, проте все ж таки частіше залишає за собою лицемірство, безжальність, а часто й жорстокість. Поряд із названими проблемами людство має найтяжчу з них – байдужість, що у Стародавній Греції позначалося як «idiotes». Байдужість породилась пропагандою безбожжя.

Байдужа людина – це в першу чергу безвідповідальна. У безвідповідального індивіда спостерігається відсутність громадянської позиції, нездатність передбачити власну безпеку життєвих ситуацій, а часто ще й нерозуміння таких понять, як благо, любов, гідність, честь, сенс життя. Даний факт є однією причиною появи жорстокості, нігілізму. Тобто безбожжя створює небезпеку як своїм інтересам, так і не гарантує духовно-етичного поступу для тих, хто йде поряд; безбожжя засіває поле життя не справами Божими, а половою (вияв бездуховності проростає у повсякденному житті); там, де безбожжя, – там відсутня здатність себе контролювати, чекати самоконтролю від інших. Соціальна норма є умовою осмислення поняття «безбожжя».

Крім безбожжя, проблемною ситуацією, на думку соціальних педагогів, є ще й відсутність виховуючого середовища та духовних суб'єкт-суб'єктних відносин у цьому середовищі. Релігійні свята є тією умовою, що залучатимуть молоде покоління до вияву духовної культури, жит-

тездатності. Соціальна педагогіка, правова культура, спираючись на соціальну норму, протидіють безбожжю, аморальності, бездуховності.

В основі уваги до духовної культури, зокрема, самовияву можливостей моральних цінностей, є вимога наукової ревізії дієвості соціальної норми, а в її зрізах – релігійної обрядовості й віроповчальної практики як умови запобігання правового нігілізму. Соціальна норма структурована й має у своїм арсеналі такі чинники: соціальний ідеал – орієнтація на свободу вибору; соціальний зразок – як орієнтація на самовдосконалення; соціальні цінності – як конкретизація правил соціалізованої поведінки. Соціальна норма чітко виокремлюється у традиціях релігійно-державних свят.

Основні релігійно-державні свята вимагали колись і вимагають тепер обов'язкового відвідування церкви, молитовного звернення до Всепрощаючого та сповіді із передбаченням самооцінки, самоосмислення (що орієнтувало на перспективну відповідальність перед собою, суспільством та завтрашнім днем).

Такі способи реалізації соціальної норми, як відвідування церкви, молитва, сповідь та причастя, формували й формують цнотливість, усепощення, співчуття, милосердя, визнання своїх помилок, а значить – здатність себе контролювати, чекати самоконтролю від інших.

Матеріал для самостійного опрацювання

Тези, що їх необхідно запам'ятати

Структурний підхід до розуміння соціальної норми це:

- Соціальний ідеал – це орієнтація на свободу вибору.
- Соціальний зразок – це орієнтація на самовдосконалення.

- Соціальні цінності – це конкретизація правил поведінки.

Запитання для самоосмислення

Прокоментуйте таку моральну позицію:

- *Де й коли, за яких умов осмислюється значимість своєї діяльності?*
- *Де й коли людина свідомо підпорядковується загальному порядку життя?*
- *Де, коли, за яких умов поряд із реалізацією задоволення власних благ враховуються потреби іншого?*
- *У чому полягає структурованість соціальної норми?*
- *Як слід розуміти поняття «благо»?*

Література:

1. Болотов В. История Церкви / Пер. с франц. – М., 1996. – С. 19.
2. Вишневецький О. Теоретичні основи педагогіки. – Дрогович, 2001. – С. 92.
3. Генік Л. Духовно-етичні цінності // Міжнародна науково-практична конференція. Цінності християнської культури: Зб. н. ст. – С. 39.
4. Ковальчук Р. Родина // Слово вчителю. – № 1. – 2008. – С. 25.
5. Крижко В. Антологія аксіологічної парадигми управління освітою. – К., 2005. – С. 232.
6. Мартинович М. Україна: дорога через пустелю. – Х., 1993. – 185 с.
7. Стефанюк С., Гаркавець В. Морально-правові основи національної педагогіки. – Х., 2009. – С. 13-15.

РОЗДІЛ II

БЛАГО – ЯК ВИЩА ЯКІСТЬ ДОБРА

Комбінована лекція для студентів

Вступ до теми

Поняття “благо” конкретизується у філософсько-наукових, суспільно-історичних, морально-етичних та біблійних тлумаченнях

Поняття «благо» у зрізах філософії визначається як результат множення добра. Людяність, добро, добродійство, боротьба зі страстями – ключові питання виховної, релігійної культури, зокрема – християнської педагогіки.

На думку християнського філософа А. Блаженного, Бог – абсолютно творча й самодостатня блага сила. Благо, моральна досконалість не можуть пізнаватися поза Богом. Головне в пошуках блага – звертатися до спілкування з Богом, протидіяти злу, визначатися у людському. Зло, на думку А. Блаженного, – це відсутність добра, а також відступність від Бога.

Бути людиною – значить реалізувати себе гуманно й совісово, шукати шляхів до духовного оновлення.

Духовне оновлення визначається через самоосмисленість у взаєминах з іншими, у добродійному ставленні до світу та бажанні пізнати сенс життя. Сенс життя вимальовується тоді, коли людина, піднявшись над незгодами, помилками, конфліктами, може визначити шляхи плодоприношення для світу без фарисейства. Апостол Павло говорив, що благо прийде тоді, коли усе життя буде присвячене пізнанню учення Христа (Фил. 3: 7-8). Сутність блага полягає в умінні світ загальних цінностей та

власних духовних ідей вибудувати в ієрархічну систему людинолюбчого світобачення; хто вміє це робити, зазначав Платон, той здатний досягти блага, що покоїться як недосяжний скарб на всезагальній духовній ідеї. Благо там, де людина спроможна на самовладання у представленні себе через людяну позицію, в умінні дати собі оцінку нібито стороннім оком, читаємо у праці І.Гізеля "Мір з Богом человеку".

Визначення поняття "благо"

Що таке благо?:

- Різновид добра
- Благодійність та взаємодопомога
- Боже царство
- Божа воля
- Сенс життя
- Вияв Божого благословення
- Те, що є протилежне злу
- Те, що створює людині відчуття щастя
- Бачення світу через призму Божого милосердя
- Площина для розуміння ідеї Спасителя
- Реалізація взаємин за принципом безкорисливості
- Гармонійне осмислення вселюбові
- Розуміння Бога як близького приятеля

Практичний матеріал для обговорення

Над чистим полем сизий сокіл звився,
Кружляє звільна степовик-орлан.
Гойдає хвилі величаво тирса
І котить у пахучий океан.
А там, мов іскри, пломеніють маки.

Немов багаття – горицвіт цвіте,
Суцвіття клонять буйночубі злаки,
Горошку плетиво – барвисте й густе,
Лиш де-не-де біліє кущ калини,
Чи латочка темніє тернику.
А вкруг – все чисте поле України –
Типчак, пирій, кульбаба і буркун.
Ще – тонконіг та буйне барвоцвіття!
Медово пахне край і небокрай
Сивобородим козакам і дітям...
Беріть бандуру, ...
Співайте як Мамай!

Запитання до роздумів

- Про яке благо хотів розказати автор П. Василенко, описуючи красу рідної землі?
- Чи можна сказати, що коли не чути гуркоти війни, проявляється уміння жити у злагоді, – то це і є основа для людського блага? Як можна запобігти конфліктам, війнам, злу; як цьому навчають традиції Святого вечора, Різдва?
- Як Ви розумієте вислів: «Те, що створює людині відчуття щастя»? Як творенню щастя навчають традиції Святого вечора, Різдва?
- Благо – це вияв людяності, про яку людяність говорить автор П. Василенко?

Запитання до діалогу

- Благо – це уміння переборювати труднощі, негаразди, це здатність направляти свою волю на здобування вічних цінностей. Які труднощі переборювали Ви? Як розвивали волю на здобування Божої науки як вічної цінності?

-
- Що можна сказати про вислів: «Бачення світу через призму Божих заповідей»? Яким чином Різдвяні свята навчають бачити світ через призму Божих заповідей?
 - Як Ви розумієте поняття «благо»?
 - Чи керуєтесь Ви Божими заповідями? Як традиції підготовки до Різдва навчають керуватися Божими заповідями?

Запитання до самостійної роботи

- Наведіть приклади, де нині потрібне свідоме гармонійне осмислення вселюбові? Що про це пише автор? Як цьому навчають Різдвяні свята?
- Чи можна сказати, що «добро» і «благо» – це одне й те саме поняття?
- Дайте осмислену характеристику поняттю „бути людиною”? Яким чином Різдвяні свята навчають цій якості?
- Як Ви розумієте таку людську якість, як “благодійність”? Розкажіть про зразки благодійності у житті народу. Яким чином Різдвяні свята навчають благодійності?

Запитання до роботи у сім’ї

- Подайте варіанти роздумів щодо осмислення Вами поняття “ідеальна людина”. За риси якої поведінки Діву Марію називають на Святий Вечір ідеальною матір’ю?
- Кого людство називає людяним – ідеалом?
- Якими колядками оспівують працелюбство та благо на Різдво?
- Чи знаєте Ви колядки, які виконуються на Святий вечір та славлять доброчинну людину?

Запитання до практикуму

- За яких умов душа людини може відчутти (отримати) від Господа дійсне благо?
- Складіть схему до тези «Благо в руках кожної людини, що наділена свободою вибору».
- Складіть власну колядку, що славить прихід Спасителя на землю. Підготуйте коментар за її змістом.

Коли можна відчутти благо?(матеріал для нотаток)

- Коли навколо панує взаєморозуміння та взаємопідтримка
- Коли людина довіряється Христу як Спасителю
- Коли доброзичливість реалізується без розрахунку на подяку
- Коли болить душа за ближнього
- Коли не чути гуркоту війни
- Коли хочеться співати й любити
- Коли душа може розраховувати на допомогу Святого Духа
- Коли реалізується Віра
- Коли злоба та хамство вважається найбільшим гріхом
- Коли людина здатна до прощення
- Коли людина покладається на волю Божу
- Коли людина здатна обійти спокусу
- Коли людина керується совістю як Божественним началом
- Коли любов є основою життя

У тенетах спокуси (підготувати тези)

- Відеоролик: алкоголізм, наркоманія; робота з питань запобігання алкоголізму, наркоманії. Наслідки соціально-педагогічної та духовної занедбаності.

-
- Проблеми ВІЛ/СНІДу, туберкульозу. Проституція як девіантна проблема. Профілактика проституції.
 - Питання педагогічної занедбаності дітей та підлітків. Робота з питань запобігання суїциду.
 - Діяльність, спрямована на виявлення та вивчення проблем педагогічно-духовної занедбаності.

Міні-самопрезентація

Тема: “Я ПРОТИДІЮ ЗЛУ”

1. Література: Стефанюк С. Правові основи козацької педагогіки. – Х., 2003. – С. 9-199.
2. Стефанюк С., Гаркавець В. Моральні основи національної педагогіки. –Х., 2009. – С. 5-329.
3. Ліщинський Ю. Буття // Слово вчителю – № 1. – 2008. – С. 16.
3. Християнство, енциклопедичесий словарь / За ред. С.М. Аверинцева. 1995.

Пам'ятка

Благо – це:

- Різновид добра
- Боже царство
- Сенс життя
- Те, що створює відчуття щастя
- Бачення світу через призму Божого благословення
- Площина для розуміння ідей Спасителя
- Гармонійне осмислення вселюбові
- Божа воля

МЕТОДИ ТА ПРИЙОМИ
ПРОТИДІЇ СОЦІАЛЬНИМ СПОКУСАМ
ТА АКТИВІЗАЦІЇ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я

Театральні вистави, драматизація

Ігри, вправи

Опікування молодших

Афіша, малюнки

Тематичні ігри

Концентрування вольових зусиль

Інтерактивна гра

Біблійні вірші

Креативна культура, схеми

Єдність зусиль, діаграми, тести

Командна культура

Підведення підсумків, діалоги

Попередня підготовка, тестування

Родинні свята, обговорення

Залучення суспільних організацій

Пісенна культура, театралізація

Малярська культура, ілюстрування

Самопрезентація, творчі завдання

Стінгазета, презентація досвіду

Увага до запитів підлітків

Круглі столи, обмін думками

Давній "Вертеп", креативні розробки

Сучасний “Вертеп”, обмін моральними цінностями

Свято батьків та дітей

Костюмовані дійства, зміцнення стосунків

Змагання завжди актуальні та емоційно розважальні

РОЗДІЛ III

БАТЬКІВСЬКИЙ ДУХОВНИЙ ВСЕОБУЧ

Основні питання:

- Єдність батьківської виховної системи з державними інституціями
- Батьківська та Божа наука
- Методи та прийоми сімейної самокорекції
- Наочні приклади реалізації єдності виховних підходів: сім'ї, громади, науки

*Сенс злагодженості роботи сім'ї, освіти, громади
(пізнавши свою суть – пізнаєш сенс життя)*

Понятійний підхід до поняття “сенс життя”:

Християнську педагогіку, як умову входження в дух справедливості, сенсу життя та любові, а також засобу навчання, пізнання своїх можливостей і удосконалення своєї сутності сповідували такі українські вчені: Захарій Копистенський («Казанія»), Лаврентій Зизаній («Передмова до книги «Златоуст»»), Кирило Ставровецький («Євангеліє поучительное»), Клірик Острозький («Книжиця»). Пізнавши свою суть, пізнає сенс життя, зазначено у працях К. Ставровецького).

Поняття «сенс» актуальне на часі. Християнська педагогіка є ключовим питанням у сьогоденні, наприклад, Геник Л. (духовно-естетичні цінності), Сурмяк Ю. (християнське виховання); Терещенко Ю. (мораль у релігієзнавстві) аналізують прийоми релігійної самокорекції. Питання розуміння сенсу життя на рівні теоретично-виховних наук теж аналізувалось в усі часи, починаючи від античності.

Аристотель, античний філософ, суть сенсу вбачав у вмінні осмислити досвід суспільного життя, де під сенсом розумів гармонізацію розумного уже надбаного з самоосмисленням того, що ще в часі примножується; наголошуючи, що сенс людини не у тваринному скінні, а в духовно-громадянському горінні, повазі до Божого.

Підходи до змісту поняття «жити за Законами Божими» :

- Вияв морально-естетичного переживання: співчуття, милосердя, ніжність (але в міру).
- Самопрезентація людинолюбчої поведінки (любов має виявлятися не на почутті жалості, вседозволеності, а на розумних вимогах).
- Фіксація віддзеркалення духовної чистоти у помислах та словах (адже діти наслідують не тільки наші вчинки, але думки та слова).
- Запобігання роздвоєності у вчинках та помислах, устремління до гармонії (адже Господнє благо почиває на гармонії), осмислення релігійних цінностей.

Диференційно-виховні підходи до виховання у християнській педагогіці:

Виходячи з того, що члени церкви підкоряються загальному порядку її організації, то поза церквою, зокрема у сім'ї, у середовищі друзів, на вулиці, у соціумі, кожен, як батьки, так і їх діти, має презентувати вимоги церкви згідно різного ступеню власної вихованості та свободи вибору. Тому у християнській педагогіці варто зважати на «диференційно виховні підходи». У цьому плані необхідно звернути увагу на такі ключові напрями:

-
- духовний ступінь розвитку відповідальності перед Богом та ближнім (батьки відповідальні не лише за обов'язок нагодувати дитину та одягти, але й навчити поведінковим крокам поза церквою);
 - високий ступінь уславлення свого Творця через учинки (Бога треба сприймати не тільки через спілкування з Ним, але й через здатність жити за Його подобою: зворотній зв'язок);
 - гідний життєвий ступінь уславлення Любові до життя (не треба «роптати» на Бога, жалітися на свою долю, а плодоносити, як Творець);
 - морально-виховний ступінь уславлення Божого у людині (давати дітям наочні приклади з історії та сучасності, як може людина жити за подобою Божою).

Релігійно-державні свята у сім'ї та суспільстві (наочні приклади)

Нині сім'я та держава, дякуючи Богу, мають можливість використовувати на благо виховання дітей традиції свят Різдва, Великодня та Трійці не на рівні релігійного виховання, а в морально-духовному самовизначенні. Тому, задіяючи освітнім психолого-педагогічним підходам до тлумачення змісту поняття «формування здатності самоустановки на безпеку своїх життєвих інтересів та ближнього засобами реалізації релігійно-державних свят», враховувати можливість шукати відповіді на такі запитання: що таке людинолюбство, добродійність, повага до прав ближнього? Звідси, релігійно-громадські установи мають визначити за основу такі ключові корекційні напрями:

- Повсякчасне здійснення навчання бажати щастя ближньому;
 - Творення життєвих ситуацій орієнтації на доцільність дотримання «Золотого правила»;
-

-
- Міжіндивідуальне, міжгрупове, міжродове (МММ) духовне взаєморозуміння;
 - Орієнтування на етику гідного співжиття;
 - Плекання молитвенності й вдячності;
 - Виокремлення уважливості до вчинків, слів, думок;
 - Стимулювання до самоаналізу.

Методичні рекомендації до процесу етичного виховання засобами християнської культури

Щоб отримати результати морально-етичного самовиховання, необхідно надати вихованцям свободу вибору в діяльності, сприяти створенню ситуації самостійного успіху та продумати вікові особливості задоволення їхніх потреб; прорахувати умови задовільнення вікових інтересів, сприяти виявленню почуттів, на яких триматимуться знання та стимулюватиметься пізнавальна подальша культура добродійно-духовного самовияву. Основу самовиховання становить розвиток духовних сил дитини у єдності зусиль школи, сім'ї, родини на рівні добродійних вчинків та творчо-оцінкової діяльності. Творчо-оцінкова діяльність – важлива ціннісно-розвивальна культура самовияву та самооцінки: «моя діяльність комусь потрібна». Цінності добродійства втілюються в різних формах креативної (творчої) культури й реалізуються через етику суб'єкт-суб'єктних (людина – людині) взаємин, що мають оцінюватися громадським контролем (соціальна необхідність, як одобрення-позитив з боку інших громад, колективів, організацій: на рівні школи відкритого типу). Під школою відкритого типу розуміється взаємодія учителя, батьків, представників громадських організацій вулиці, письменників, поетів, священиків тощо. Саме тут необхідні певні установочно-організаційні заходи: кон-

курси театральних презентацій, подарунки стареньким, виставки усних, письмових, зображувальних продуктів самовияву, організація вистав, вечорів-зустрічей тощо.

Позацерковне спілкування: основа християнської культури

- Християнська етика не може прослідковуватись тільки у відповідях на запитання учителя чи у сумлінному відвідуванні церковних заходів. Вона вимагає реалізації «золотого правила» спілкування з ближнім.
- Позацерковне, гармонійно-суспільне, досконале спілкування з ближнім демонструється (як уже зазначалося) у підготовці до Різдва, Великодня, Трійці тощо.
- Використання традицій підготовки до Різдва, зокрема реалізації релігійно-обрядової культури Святого вечора, що сприяють практичному осмисленню та умінню застосувати «Загальне правило спілкування з ближнім».

Турбота про думку, слово та вчинок дитини

- Методи та прийоми позацерковного виховання:
- Людинолюбчий підхід у християнських святах – це найголовніший компонент духовного удосконалення людини, який характеризує націю на демократичному рівні її розвитку, який регулює МММ стосунки на сукупності принципів життєздатності, вимог, норм та правил співжиття. В основі правил співжиття мають бути християнські норми, які визначають обов'язки людини перед собою по відношенню до оточуючого світу, дають зразки, які орієнтують не лише на гідну поведінку, але й на можливість саморегулювати її.

Християнські людяні основи закріплюються в такому важливому виховному контексті, як справи милосердя,

що розшифровуються не лише в розумінні певних ціннісних якостей особистості, але й дають практичну їх реалізацію (совість, гідність, терпимість, справедливість, обов'язок, добродійність, честь тощо).

Христова наука – це:

«Загальне правило спілкування з ближнім» (Матв. 7:12).
Сенсу життя навчає власне вчення Христа:

- з терпінням та розумінням ставитись до ближніх, давати їм право на виправлення помилок,
- з молитвою переносити спокуси, бути толерантним,
- прощати боржникам й, молячись, позбавлятися власних гріхів, вчасно вибачаючись як перед ближнім, так і у покаянні перед Господом,
- уникати суетних людей, «не прикрашаючи перлинами свинячі приміщення», перлами оздоблювати стосунки з ближнім,
- направляти волю свою на здобування вічних цінностей, знати, що матеріальне як прийшло, так і піде, а духовне – вічне,
- виявляти жагу до життя, берегти життя іншого, бо в ньому вічний Божий Дух, прикрашати життя красою творіння душі, слова, вчинку,
- шанувати чуже й своє життя, яке дав Господь, і пам'ятати, що лише він може його забрати.

Практична реалізація впровадження Христової науки у життя: шукати сенс життя

Ознаки сенсу життя:

- Віднайдення шляхів керування собою
- Наповнення життя справедливістю та любов'ю

-
- Богоосмисленість у ставленні до мети життя
 - Знайдення можливостей для самовдосконалення
 - Володіння правом на щастя
 - Реалізація Божественно-життєвої перспективи
 - Гармонізація розумно надбаного з тим, що ще при-
множується
 - Отримання шансу любити й бути любимим
 - Повноцінність у реалізації замислів Божих
 - Розуміння орієнтації на шляхи пошуку сенсу життя
 - Жити за законами совісті

***Завдячуючи філософсько-педагогічним та релігій-
ним підходам до розуміння поняття «жити за за-
конами совісті», необхідно виокремити деякі клю-
чові підходи до його характеристики:***

- протидіяти байдужості;
- розуміти людську та свою гріховність;
- визнавати здатність бачення своєї вини;
- розвивати людинолюбство, внутрішній самозвіт, са-
мокорекцію, гідність;
- спрямовувати свої думки та поведінку на Боже-
ственній ідеї (серце чисте): «серце чисте створи у мені
Боже» (Пс. 50:12);
- сприяти загальній підготовці до церковних свят через
самостійний вибір своєї молитвенної позиції: чинити як у
сім'ї, так і в інших зібраннях відповідально, добродійно, з
опорою на самоврядування міжіндивідуальних взаємин;
- самовизначатись як у милосердних справах, так і сові-
сливих учинках (серед учнів, учителів, батьків: освоюючи
правила взаємодії та милосердя на практиці);
- керуватися у дні підготовки до Різдва духовно-
релігійними сімейними традиціями та заповідями Божи-
ми (у цьому зрізі розвинути риси терпимості).

Методичні поради до реалізації традицій християнських свят:

- намагання оберігати духовно-спадкоємні родові традиції, що навчають сімейній взаємодії, зокрема брати участь у традиції самовиховання через зустріч з родиною (намагання дорослих осмислено підходити до обдарування дітей на свята);
- складання віршів чи запам'ятовування уже відомих текстів для батьків (розуміння того, що матеріальне як прийшло, так і піде, а духовне – вічне);
- складання текстів на уславлення причин приходу Спасителя на землю, як здатність пам'ятати про взаємовідповідальність кожного перед судним днем;
- звичай уславлення Спасителя різдвяними піснями, як турбота про все, що діється на землі, як обов'язок реалізовувати Господні заповіді (прикрашати життя красою творіння душі, слова, вчинку);
- звичай успадкування – «Послуху Святої вечері» – у виконанні батьківської науки;
- вибачення (у підготовці до Різдва) як перед батьками, так і ближніми (як протидія безвідповідальності у ставленні до реалізації п'ятої Божої Заповіді);
- створення театральних дійств до тематики «Прихід Спасителя на Землю» (самокорекція через дієву Вертепну творчість – як міра відповідальності перед Богом: жити за його подобою);
- бажання ближньому добра, щастя: осмислення Христових заповідей (протидіяти злу, утверджувати добро, давати право кожному на виправлення помилок);
- навчання готуватися до церковних свят (як великих, так й малих) через виконання справ милосердя: 1) утішати зажурених, покараних; 2) служити немічним, голодним; 3) допомагати бідним, подорожуючим; 4) полег-

шувати стан знедолених, хворих; 5) зі всіма поводитися лагідно та з любов'ю, направляти їх на добре; 6) миритися й мирити тих, що ворогують; 7) шанувати батьків.

Молитвенність та вдячливість перед людьми та Богом

Через уміння звертатись до Бога, у застосовуванні подячної молитви визначається зворотній зв'язок, який має позначатись на внутрішньому дусі людини: «Господи, тривалості духу в мені віднови» – життя тоді буде не у скнінні та чеканні манни небесної, а розумінні слів молитви. «Співайте Богові, рівняйте дорогу Тому, Хто їде на хмарах», суть молитви полягає у стимулюванні свідомості кожного до здатності «сіяти Слово Боже», жити за взірцем Божим, що виявлятиметься у самовихованні, зокрема, з терпінням ставитись до помилок ближніх, давати їм право на виправлення помилок.

Для прикладу:

- молитвенність у хвилини спокус, здатність переборювати спокуси (принцип протидії двоїстості думки);
- прощення боржникам (принцип прощення);
- моління через уникнення у сенс молитви (спілкуючись з Господом через найголовнішу молитву, що її залишив людям сам Господь, позбавлятися власних гріхів, вчасно вибачаючись як перед ближнім, так і знаходитись у покаєнні перед Господом); (принцип розвитку самооцінки);
- навчання з терпінням та розумінням ставитись до ближніх, радіти життю (принцип поцінування життя);
- намагання з молитвою прощати, бути толерантним (принцип доброзичливості);
- позбавляння власних гріхів (принцип залежності від Бога, а не від зла).

Радіти життю – значить вірити Творцю

Корегувати свій настрій на позитив, мати надію в скору допомогу Господа, означає Йому вірити:

- визначати ступінь зацікавленості до того, що бачить та що саме чує Творець світу, удосконалювати риси характеру;
- корегувати власний рівень виявлення розвивально-виховного процесу – в умінні жити за подобою Божою;
- визначати міру особистісної добродійної діяльності (допомагати в організації процесу самовиховання інших, особливо менших: засвоєння біблійних знань, удосконалення духовно-моральних умінь та навичок).

Презентуючи філософсько-педагогічні та церковні підходи до розуміння поняття «риса характеру, які формуються завдяки молитві», необхідно визначити такі ключові підходи до його трактування:

- дотичність до Бога та всього, що створено Богом;
- здатність перебувати в процесі свободи вибору та самооцінки (як це міг би вирішити Господь, а не «я»);
- можливість бути люблячою дитиною для Господа та зразком для морального наслідування ближнім;
- спрямованість на визначення міри свого плодопринищення та правомірного договору з оточенням та Богом.

Засоби та прийоми в роботі з дітьми: ігри, словесні заняття, мистецько-художні справи:

Психолого-педагогічний підхід конкретизує кожен віковий етап, вимагає спеціального використання певних засобів самовизначення.

- Наприклад: у ранньому дитинстві (від 1 року до 3-х) бажано активно використовувати забавлянку, колискову,

примовлянку, а серед прийомів засвоєння слів найактуальнішими є: «скажи», «повтори», «закінчи фразу», «покажи».

- Дошкільний вік – це період від 4 до 6 років; тут активно використовуються такі засоби виховання, як прислів'я, прикмета, загадка тощо; серед прийомів засвоєння мовлення у дітей 4-5 років є: «Закінчи речення», «Розкажи, що робить...», «Скажи скільки є тут...», «Дай їм імена» тощо. Дошкільний вік періоду від 6 до 7 років вимагає таких прийомів: «Придумай речення до цього предмету», «Закінчи мою оповідь», «Розкажи про початок цієї історії», «Розкажи за малюнком, що було до того, як тут з'явився...», «Розкажи за малюнком чи ілюстрацією, що було (буде) після того, як Ісус донесе хрест» тощо.

- Молодший шкільний вік – від 7 до 11 років. У цей час засоби розвитку мовленнєвої культури вимагають залучити дитину до лічилки: «На кому закінчиться лічилка, той буде продовжувати усну розповідь», «На кому закінчиться лічилка, той буде продовжувати розповідь за ілюстрацією», «Кому кину м'яч, той придумає (розкаже) початок до картини». Використовують «Міні повідомлення», «Міні переказ», «Бояни історії», «Заклики до тих, хто сіє зло», «Побажання Сіяча Божих заповідей», «Речитатив апостола Андрія», «Складання особистісної молитви перед навчанням», «Роздуми-осмислення молитов» тощо.

Прийоми роботи з підлітками та юнацтвом

- Підлітковий вік – від 11 до 15 років – має такі засоби саморозвитку: «Використання власних приказок до певних традицій релігійних свят», «Коментар до традицій свят із використанням власної загадки», «Виконавець релігійної думи» (роздуми на задану

тому), «Перекази біблійних повідомлень», «Перекази притч», «Роздуми – я вмю спілкуватись з Богом» тощо. Підлітковий вік вимагає серйозної уваги до розвитку почуттєво-емоційної сфери самовираження та самореалізації.

- Юнацький вік – це період від 16 до 21-го року; у цей час до методів та прийомів осмислення християнської етики відносять: «Аналіз поетичних рядків у зіставленні з конкретною молитвою», «Аналіз колядки із тлумаченням певної притчі», «Аналіз щедрівки із тлумаченням певної притчі», «Використання етнографічного матеріалу із зіставленням з конкретно заданим біблійним тестом», «Трактування телевізійних передач», «Підготовка театралізованих дійств на релігійну тематику», «Бесіди за мистецькими творами», «Аналіз сімейних релігійних традицій у зіставленні із біблійним матеріалом», «Аналіз літературних та життєвих ситуацій, де в основі і є факти для розвитку відчуття, уяви, пам'яті та совісті. У кожному із вікових періодів великого значення надається пісні: індивідуальній духовній пісні, хоровій духовній пісні, груповій духовній пісні. Можна пропонувати складати музику до духовних текстів, а потім разом виконувати, що дуже згуртовує колектив, групу. У кожній діяльності має бути орієнтир на людинолюбство.

Виокремивши ключові підходи до розуміння поняття «орієнтири людинолюбства у житті людини», варто охарактеризувати деякі ключові його чинники.

Сьогодні, що шукає віру у торжество справедливості, повернулось обличчям до проблем людини, а значить – любові до життя:

- любов там, де є благородство душі;

-
- любов там, де є самоосмислене спілкування з Богом;
 - любов там, де є духовно-моральна гідність та відповідальність;
 - любов там, де є гармонія слова, думки та вчинку.

Навчання кожного з любов'ю та безкорисливістю ставитись до всього, що оточує – означає протидію злу, заперечення гріха.

Ключові методи та прийоми християнсько-етичного самовияву:

“Подорож до джерел духовного слова”, “Розгляд ілюстрацій”, “Проведення ігор-мрій”, “Аналіз молитов”, “Мандрівки до джерел мислення”, “Роздуми-враження від молитви”, “Подорож по дорогам Христа”, “Божа нагорода”.

Божа нагорода у перемозі спокус:

- Призивання Бога в молитві не тільки у свята чи спозаранку, а при кожному ділі й на кожному місці як Всеблагого й Всемилосердного; володіння діалогом зі своєю душею на рівні самовиховання; відстеження параметрів самовиховних успіхів: «Я умію володіти своїми думками, я умію звертатись до Бога, я умію керувати своїми вчинками, я умію слідкувати за своїми словами, я маю серце чисте». Самовиховання, як форма духовно-корекційного успіху, має позначатись турботою як про свою душу, так і турботою про душу іншого. Зокрема:

- Складання молитви до Господа Всемилощивого з подякою за батьків, за прожитий день (вдячність).

- Збирання родиною у дні великих свят, як науки здатності перемогти всі конфліктні ситуації, труднощі дня (взаєморозуміння, самовиховання).

До важливих методів релігійного самовиховання належать творчо-оцінкові діяння та участь у мовленнєвій культурі, зокрема, це методи та прийоми сформування у підростаючого покоління здатності жити за подобою Божою:

- Навчання дітей послуху через слово Боже (щоб вони не тільки переймали науку Божих заповідей, а й готові були передати науку своїм майбутнім дітям);
- Навчання молитви у середині дня (у допомозі знайти додаткові сили виконувати Божі заповіді, зупинитися перед спокуюсо, помилкою), реалізовувати себе у якості Творця;
- Розвивання здатності бути ввічливими в усіх випадках життя, особливо при зустрічі: «Слава Ісусу Христу!» – і відповідати: «Навіки слава!». Цим виявляти пошану до Бога, що є у душі кожного, вшановувати один одного через вітання;
- Навчання вітанню у Різдвяні свята: «Христос рождається!» – і відповідати: «Славимо Його» (у інші свята); уславлення Господа як через вітання, так й особисті справи: розуміння, що не тільки діла, слова, а й найпотаємніші помисли Господу відомі;
- Навчання складати й використовувати ребуси;
- «Поповнення кімнати етнографії новими експонатами про історію релігійних свят в Україні».

Бути людиною – реалізовувати себе за взірцем Творця

- Людяність передбачає вихованість, здатність бути ввічливими в усіх випадках життя. Цим виявляти пошану до Бога, що є у душі кожного, вшановувати один одного через вітання, творити щирість, прогнозувати духовну життєздатність;

- Реалізувати древньо-етичне звертання у весняні дні посту: «Вибачайте мене!» – і відповідати: «Господь простить, Він усі наші справи бачить; завжди людяно-красиве для Всевишнього є площиною для Вселюбові».

Християнська педагогіка – це узагальнюючий, спадкоємний, людинолюбний досвід філософської, історично-суспільної, духовно-етичної, виховної спадщини:

- Це – корекційно-духовне, суспільно-церковне надбання, що презентує чесноти людини, отримані на зразках Божественного ідеалу;

- Це – релігійний спадок, що засвідчений волею Божою;

- Це – релігійний, практичний, позацерковний здобуток щодо застосування вищих духовних цінностей на рівні думки, слова, вчинку в зрізах свободи вибору та совісті.

Висновки до батьківської виховної роботи

Опредмечення вищих духовних цінностей відбувається на рівні думки, слова, вчинку в зрізах доброчинства, самооцінки, милосердя, обов'язку, відповідальності, свободи вибору та совісті (у навчанні, формуванні, творчості):

- навчання дружби, любові, відповідальності, самостійності, дисциплінованості, здоровому способу життя, свободи вибору;

- формування навиків самодисципліни, ініціативи, самостійного творчого мислення й самостійно-моральної поведінки як основи вищих духовних цінностей людства;

- творчого переосмислення заповідей Божих через дотримання основних справ милосердя, доброчинства.

Деякі питання осмислення досвіду роботи

- Сценарні прийоми роботи
- Роздуми: «Не суди!»
- Складання банку даних про успіхи у самовихованні
- Навчання розмовляти з Богом
- Пошук несправедливим справедливості
- Формування здатності дякувати Богу
- Роздуми «Хто є зразком для наслідування»
- Навчання бачення себе поза церквою
- Бачення себе у послуху та взаєморозумінні
- Диференційний підхід до літератури та фільмів
- Навчання бачити кращих у своєму середовищі
- Навчання долати труднощі та страх
- Вибір шляху з Миром у серці
- Підготовка до релігійних свят
- Диспути: «Життя та залежність»
- Взаємопідтримка, взаємообговорення, спільні справи
- Бачення зразків поведінки через апостольську науку
- Зображувальна подячна діяльність: жити як Творець
- Релігійні сімейні традиції як зразок для наслідування
- Підсумкова духовна діяльність
- Орієнтація на кращі друковані праці

Сценарні прийоми роботи

Складання банку даних про успіхи в самовихованні

Моє звернення до Бога

Подячна молитва Богу

Аналіз християнських звичаїв у позацерковних діяннях

Аналіз прочитаних віршів, переглянутих фільмів

Виховання на зразках кращої лідерської культури

Навчання долати труднощі та страх, залежність

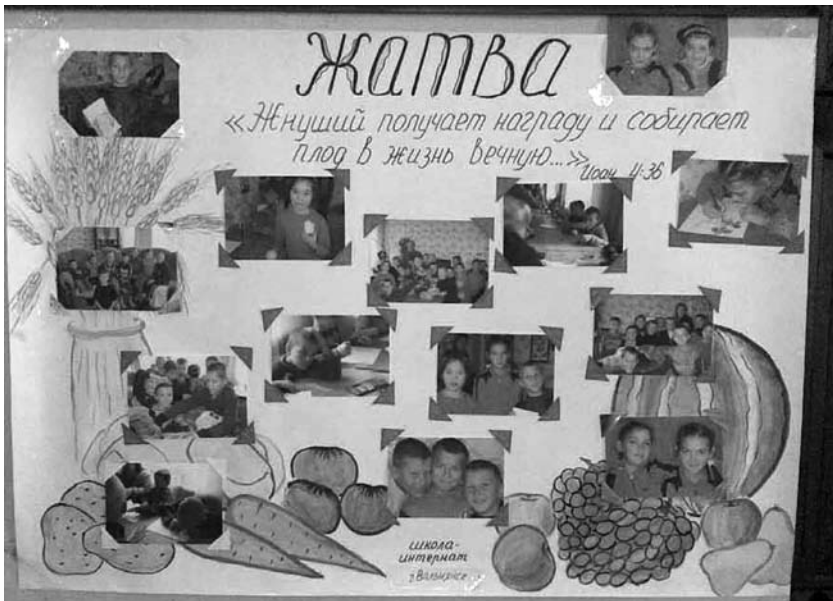
Підготовка до релігійних свят

Взаємопідтримка, взаємообговорення спільних справ

Зразки поведінки, пошуки справедливості несправедливим

Зображувальна подячна діяльність: жити як Творець

Релігійні сімейні традиції як зразок для наслідування

Підсумкова духовна діяльність

Орієнтація на кращі друковані праці

ВИСНОВОК

Релігійні свята, традиції – це ті механізми, що сприяють формуванню вияву бажання робити добро іншому, стимулюють життєздатність у кожного, самооцінку та самовияв.

Зафіксовуючи соціально-педагогічні підходи до осмислення поняття «дієвість основних виховних напрямів християнської педагогіки», потрібно виокремити серед них такі:

- навчання уважливості до навколишнього світу через самостійність у свободі вибору;
- розвиток поважливості до Заповідей Божих, як готовності до життя вічного; самоосмислення через індивідуально-моральне тлумачення Божого вислову – «Жатва»;
- аналіз своїх учинків та можливостей через релігійний досвід роду, народу як основи у протистоянні злу;
- формування основ духовно-корекційного начала, що засвідчено любов'ю та волею Божою.

Християнська педагогіка – це навчання високого рівня міжіндивідуальної, міжгрупової, міжродової соціально-людяної взаємодії людини й людини, Бога й людей на рівні вияву плодоприношення, справедливості, добротності, совісливості, толерантності.

Дотичність людини до основ християнської педагогіки через способи людського співжиття – уміння протидіяти злу, йти дорогою до Блага.

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ОПРАЦЮВАННЯ:

1. Авраменко О. М. Виховувати громадянина. – К., 1978. – С. 10.
2. Азаров Ю. П. Семейная педагогика. – М., 1985. – С. 46.
3. Азархин А. Мировоззрение и развитие личности. – К., 1990.
4. Альор Лоне. Завтра начинается сегодня. – К., 1998.
5. Амонашвили Ш. Баладо о воспитании. – Артемовск, 2008. – С. 5-167.
6. Блошук О. Наука і християнство // Слово вчителю. – 2008. – № 1. – С. 20.
7. Болгарина В. Виховний ідеал і християнська культура. – С. 34.
8. Буева Л. Социальная среда и сознание личности. – М., 1968.
9. Валла Лоренсио. – М., 1989. – 471 с.
10. Вишневський О. У пошуках джерел духовності. – С. 16.
11. Воронін О. Коротка історія української православної церкви. – Чикаго, 1989. – С. 35.
12. Геник Л. Духовно-етичні цінності. – С. 39.
13. Гоббс Т. О человеке. В 2-х т. – М., 1989. – Т. 1. – С. 250.
14. Грем Б. Многоликость смерти. – 1998.
15. Джош М. Секрет любви. – М., 1926.
16. Дробницкий О.Г. Понятие морали. – М., 1974. – С. 353.
17. Дуденков В. Космісти // Філософська та соціальна думка. – 1991. – № 12.

-
18. Етика / За ред. Т. Аболіної. – К., 1992. – 327 с.
 19. Жуковський В. Християнська етика // Слово вчителю. – 2008. – № 1. – С. 5.
 20. Кауст М. Любове моя незнанна. – Львів, 1993.
 21. Клайв Л. Просто християнство. – М., 1994.
 22. Нельсон С. Влюбленность, любовь, брак. – М., 2000.
 23. Новікова О. Уроки християнської етики. – Острог, 2002. – 77с.
 24. Огієнко І. Українська культура. – К., 1992. – 140 с.
 25. Стасюк Б. Перекладач Іван Огієнко // Вечное сокровище. – від 7.07.09. – С. 9.
 26. Стефанюк С. К. Українська етнопсихологія. – Харків, 2003. – С. 122.
 27. Стефанюк С. К. Українське народознавство. – Харків, 2003. – С. 77.
 28. Сухомлинська О. Духовність особистості і загальнохристиянська культура. – 2002. – С. 8.
 29. Сухомлинська О.В. Концептуальні засади формування духовності особистості на основі християнських моральних цінностей // Шлях освіти. – 2002. – № 4.
 30. Філософський словник соціальних термінів / За ред. В. Андрущенко – К. – Х., 2002. – С. 413.
 31. Филипчук С. Функція школи – духовна просвіта // Слово вчителю. – 2008. – № 1. – С. 4.
 32. Чубата Д. Триєдність. – Тернопіль, 1999. – С. 16.

Навчальне видання

Світлана Стефанюк
Роман Голянчук

**ХРИСТИЯНСЬКА ПЕДАГОГІКА:
ПЛЕКАННЯ КРАЩИХ ЛЮДСЬКИХ ЧЕСНОТ**

Навчально-методичний посібник
Навчальний посібник

Випуск другий

Комп'ютерний набір: *Стефанюк С.*
Коректура: *Леусенко Н.Б.*
Верстка: *С.А. Черних*

Підписано до друку 25.03.2010. Формат 60x84/16.
Гарнітура шкільна. Друк різь. Папір офс.
Умовно-друк. арк. 4,0. Обл.-видавн. арк. 4,3.
Зам. № 143.
Наклад 100 прим.
Ціна договірна.

Видавництво "Кроссруд"
61001, м. Харків, вул. Плеханівська 92-а,
корп. В, оф. 709, 711.
Тел.: (057) 717-32-34
Свідоцтво про реєстрацію
ДК № 1882 від 27.07.2004 р.